

LOCURI DE AGREMENT DIN CHIȘINĂU. *CAFENEAUA MANIKOV* (sf. sec. XIX - anii '30. sec. XX)

Ana Grițco

Colecțiile de carte poștală reprezintă o cronică în imagini care ne captivează prin varietatea subiectelor, valorificarea cărora scoate din anonimat diverse secvențe din viața cotidiană în anumite perioade istorice. Imaginile reprezintă un document istoric care oferă posibilitatea contactului direct cu epoca studiată, prezintă viziunile personalităților implicate în evenimente, formează deprinderi de învățare prin descoperire, pun în evidență diverse opinii despre același fenomen sau proces și provoacă atitudini interrogative în fața realității istorice. În acest context se înscrie și cartea poștală de patrimoniu cu imaginea *Cafeneaua Manikov*¹, aceasta fiind și punctul de plecare al comunicării. Cafeneaua este unica instituție de acest gen din perioada modernă care s-a bucurat de imortalizare sub forma de carte poștală și care completează frumoasele colecții cartofilice. Este o imagine alb-negru, necirculată; fața verso este separată de o linie verticală la mijloc, unde în partea stângă se scria mesajul, iar în dreapta adresa, marca poștală și însemnul poștal. Deoarece anul ediției este lipsă, acest detaliu ne ajută să constatăm, cu aproximație, perioada când a fost editată. Conform periodizării evoluției cărții poștale rusești (Белецкий, Глезер 1986, 69-74), menționăm că ilustrata a fost editată în perioada anilor 1904-1908, deoarece în această perioadă pe fața verso a ilustratelor se utiliza inscripția *Открытое письмо* (scrisoare deschisă), ulterior aceasta fiind înlocuită cu *Почтовая карточка* (carte poștală). A fost tipărită de editura „Контрагент печати” la Fototipia lui Șerer, Nabgolț și C^o din Moscova și face parte dintr-un set de vederi cu imagini din imperiu².

Valorificarea acestei ilustrate presupune nu numai cunoașterea perioadei istorice, dar și a habitatului urban, manifestat prin noile tendințe în domeniul

¹ MNIM, FB-24563-43.

² Imaginea este numerotată (nr. 3), ceea ce ne dovedește că făcea parte dintr-un set cu mai multe vederi din Rusia, inclusiv din Basarabia.

1. *Cafeneaua Manikov*, înc. sec. XX (carte poștală, MNIM).

economic, social și cultural. În acest context, instituțiile de agrement, care fac parte din categoria localurilor publice, sunt o parte componentă din viața cotidiană a locuitorilor orașului Chișinău și este o contribuție la reconstituirea modului de viață al locuitorilor urbei. Cum se odihneau orașenii, ce prezentau locurile de agrement în epocă, cum au fost acceptate de societate noile instituții de agrement, cine frecventa aceste localuri – iată doar câteva din întrebările care au servit drept punct de plecare în cercetarea literaturii de specialitate (care aproape este lipsă), a periodicelor de la sfârșitul sec. XIX - începutul sec. XX, a dosarelor de arhivă

2. *Cafeneaua Manikov*, prima jumătate a sec. XX (carte poștală, colecție privată).

– unde din mici „fărâme” s-a încercat schițarea istoriei edificiului, în special, dar și despre modul de organizare a timpului liber al orașenilor, în general.

La începutul secolului al XIX-lea Chișinăul era modest în locuri de odihnă, instituțiile de agrement fiind lipsă. Nobilimea, categoria socială cel mai mult „antrenată” în manifestări de acest gen, de obicei organizau baluri în casa lui Toader Krupenski, unde se adunau boierii din toate colțurile țării, însoțiți de „cucoanele îmbrăcate în tot luxul Orientului și al Europei” (Ciobanu 1996, 24-25). În anii ‘20 ai sec. al XIX-lea orașul-reședință a noii gubernii rusești nu avea o trupă de teatru permanentă, din când în când se dădeau reprezentații teatrale în casele boierești de către amatori, iar mai târziu și de către trupe venite din Odesa, Rusia, Italia. În această perioadă, unul din puținele locuri de odihnă al orașenilor era Grădina Publică, „cu alei frumoase, bine amenajate, cu florărie și cu monumentul scriitorului rus Pușkin” (Ciobanu 1996, 44). Atmosfera din Grădina orașenească o întregea restaurantul lui Cap-Mare, amplasat în centru, „unde la mesele din față, de obicei, vreo 2-3 familii serveau ceaiul sau berea, un grup de ofițeri tineri, de o eleganță nobilă și distinsă, discută discret..., un teatru, o fanfară militară...” (Dragomir 1908, 90-91).

Un loc aparte în viața orașenilor l-au jucat cluburile cu diverse activități. Primul club din Chișinău a fost deschis în anul 1820 la inițiativa negustorului austriac Vicente Fux, care, din surse proprii, construiește în Grădina Publică un edificiu cu cinci odăi și o sală de dans, având în preajmă și un bufet, o cofetărie și o masă de biliard. Conform contractului din 1. 01. 1820, încheiat cu Duma Orașenească, proprietarul era obligat ca edificiul să activeze doar în calitate de club și anual să in-

vestească câte o sută de ruble în bunăstarea clădirii. În incinta clubului se organizau baluri, inclusiv de caritate, întâlniri „de suflet”, se organizau seri muzicale etc. La sfârșitul anului 1820, din motive familiale, Vicente Fux pleacă în Austria, iar din anul 1825 clubul este arendat de un alt cetățean austriac, Josef Forni. La sfârșitul anilor ‘30 ai sec. al XIX-lea, clubul ajunsese într-o stare deplorabilă, necesitând reparație capitală. La inițiativa guvernatorului Basarabiei, între anii 1833 și 1834, P.I. Averin (1775-1849), a fost propus un alt loc pentru noul club, acesta fiind construit pe bd. Moskovski³. Noul edificiu, cu o suprafață structurată în 11 odăi, a fost finisat în anul 1834. Ulterior în acest edificiu și-a desfășurat activitatea Clubul Englezesc din Chișinău⁴, care devenise locul unde se aduna pătura elevată a urbei. În urma unui incendiu, clubul a fost distrus și în acel loc a fost construit un nou edificiu, cunoscut sub denumirea de Clubul Nobilimii, care și-a început activitatea din anul 1888. Clubul dispunea de un restaurant, pavilion, Teatru de vară, o sală de lectură etc. (Hoboe 1912a). Conte S.D. Urusov (1862-1937), guvernator al Basarabiei între anii 1903 și 1904, menționa în memoriile sale despre această instituție: „Caracterul general al societății basarabene se oglindea în viața clubului local – Clubul Nobilimii, care nu semăna deloc cu obișnuitele cluburi de provincie care-mi erau cunoscute. Clubul acesta era mereu arhiplin, mușterii se adunau mereu în jurul meselor de joc încă de pe la orele două ziua, iar de plecat plecau iarna pe la trei-patru dimineața, iar vara – chiar și la șase-șapte dimineața” (Урсов 1907, 205). Despre Clubul Nobilimii a scris și istoricul Nicolae Iorga, care menționa: „La Chișinău muzica e veșnic la Clubul Nobilimii și la opt ceasuri dimineața, când oamenii ceilalți și-au început munca, ea cântă în stradă, pentru plecarea triumfală a celor ce au pierdut jocul de cărți” (Iorga 1912). În afară de Clubul Nobilimii, prin anii ‘70-‘80 ai sec. al XIX-lea locuitorii Chișinăului își puteau petrece timpul liber „la teatrul lui Grossman, la opera italiană, la cirul lui Türer și al fraților Truzzi. Tineretul se întâlnea la vestita cofetărie a lui Manikoff” (Basarab 1996, 153). Șirul locurilor de agrement este completat de Auditoriul Pușkin, Teatrul „Orfeum”, Teatrul „Fukelman”, Teatrul „E.F. Kononovici”, cinematograful „Express”, cirul „Express” etc. (Hoboe 1912b).

Spre sfârșitul sec. al XIX-lea orașul Chișinău devine unul din cele mai mari orașe din sud-vestul

3. Casa Șvarțman, înc. sec. XX.

În această clădire și-a desfășurat activitatea Cafeneaua Manikov între anii 1901-1905 (carte poștală, MNIM).

³ Azi bd. Ștefan cel Mare colț cu str. Maria Cebotari.

⁴ ANRM, F. 75, inv. 1, d. 1351, f. 109.

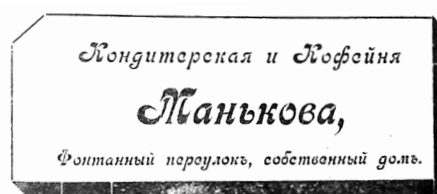
Rusiei, cu străzi pavate și clădiri cu o arhitectonică deosebită, în care-și desfășurau activitatea instituții cu profil administrativ, medical, de învățământ, clădiri cu menire culturală și odihnă etc. Strada principală, Alexandrovskaja, devenise „un centru frumos cu localuri de agrement, magazine și prăvălii cu vitrinele scânteie pe o parte și alta...” (Iorga 1995, 77-92). Chișinăul este încărcat cu o multitudine de localuri publice, foarte diverse atât din punctul de vedere al arhitecturii, dar și în ceea ce privește destinația acestora. Localurile publice vizau de la restaurantele de lux, vizitate de elita orașului, la simplele cafenele și cârciumi, unde populația majoritară a orașului servea o cină obișnuită sau cu ocazii anumite.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea cele mai reprezentative locuri de agrement erau „cârciumile cu rachiu și vin moldovenesc împrăștiate în întregul oraș...” (Ciobanu 1996, 29) și care „gemeau de lume, unde se aduna pentru a servi un pahar și a discuta diverse probleme. Acestea mai erau localurile, unde adesea ori se adunau speculanții și hoții care foloseau munca țăranilor” (Sava 2010, 155-156). Cele mai multe cârciumi se aflau în zona pieței din centrul orașului. Aici băutura și mâncarea erau accesibile pentru cei din categoriile sociale modeste, spre deosebire de boieri, care se delectau cu „prânzuri copioase și muzică la patefon”.

Spre sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX în Chișinău au apărut peste tot prăvălii deschise spre stradă, hoteluri-restaurante și cafenele. Hanurile și cârciumile nu mai erau în vogă, lumea bună, negustorimea, jurnaliștii, scriitorii își aleseseră deja cafenelele după puterea pungii, iar în localurile amplasate în centru, considerate localuri de „siestă”, își petreceau timpul liber orașenii din tagma celor înstăriți, cu un stil de viață elevat și un nivel de cultură aparte.

Activitatea acestor localuri era direcționată prin diverse hotărâri adoptate de administrația gubernială, precum și de cea orașenească. Un exemplu ar fi ucuzul din 14 mai 1821, când a fost aprobat „Regulamentul cu privire la activitatea hotelurilor, restaurantelor, cafenelelor și hanurilor”⁵. Conform Regulamentului, proprietar de cafenea, cofetărie putea fi orice comerciant din cele trei ghilde; fiecare solicitant de a-și deschide o cafenea avea dreptul să -și aleagă locul unde să-și construiască edificiul; se permitea să se deschidă

⁵ ANRM, F. 75, inv. 1, d. 171, f. 8-9.

4. Casete publicitare ale *Cafenelei Manikov*, publicate în presa timpului (ziarele „Новое время”, „Друг”, „Бессарабская Жизнь”, „Юбилейный Сельскохозяйственный Календарь” etc.).

cafenele în case private sau să ia în arendă un edificiu pentru a fi utilizat ca loc de agrement, dar era obligatoriu ca la intrare, pe frontispiciu, să atârne firma etc. S-a purtat o corespondență între guvernatorul Basarabiei și Duma Orașenească cu privire la impozitarea proprietarilor și arendatorilor de localuri de odihnă⁶.

Pentru o mai bună organizare a activității localurilor de odihnă, Duma Orașenească a emis un șir de hotărâri/ dispoziții referitoare la programul și modul de activitate a localurilor publice. Astfel, în luna septembrie 1915 a fost emisă o ordonanță care reglementa regimul de muncă al localurilor de agrement: restaurantele de categoria I erau deschise între orele 12.00 ziua și 3.00 dimineața. Activitatea instituțiilor de categorie inferioară (cârciumile, berăriile etc.) era reglementată de administrația locală, care stabilea un regim de muncă, care nu trebuia să depășească 15 ore/zi; cele care nu preparau bucate calde, funcționau de la orele 10.00 până la 22.00. Patiseriile și cafenelele erau deschise între orele 8.00 și 23.00 (Обязательное 1915).

În anul 1907 a fost creată Societatea brutarilor și cofetarilor profesioniști, în frunte cu un consiliu de administrare, alcătuit din trei persoane: F. Bezovski, I. Skibițkin și V. Krălov (БЖ 1907b).

Spre deosebire de cârciumi, cafenelele au apărut mai târziu în peisajul urban, având ca proprietari negustori mai înstăriți. Pe vremea când poetul rus A.S. Pușkin a fost exilat în Chișinău (1820-1823),

⁶ ANRM, F. 75, inv. 1, d. 1442, f. 27.

5. Ștampilele Sălii de lectură și a Bibliotecii *Clubului Nobilimii* din Basarabia (au fost depistate într-o carte din colecția de patrimoniu a MNIM).

acesta a vizitat foarte des cofetăria lui Marco Mancini, care era amplasată în spatele casei lui T. Krupenski. De obicei acesta era însoțit de Liprandi și alți militari, care de multe ori veneau nu atât pentru a servi ceva, cât pentru a cocheta cu fiica proprietarului (Халиппа 1899, 59).

La începutul secolului al XX-lea Chișinăul avea multe localuri private, unde puteai să procuri sau să servești o prăjitură, ciocolată fierbinte, ceai chinezesc sau o cafea turcească. Acestea, de obicei, purtau numele proprietarului. De exemplu, Cofetăria lui S. Tumanov, amplasată pe strada Alexandrovskaia, unde se serveau „cafele alese” cu prăjituri din produse proaspete și bomboane (БЖ 1907a); Cofetăria lui K. Zagorodnâi, care funcționa în casa ce-i aparținea, amplasată pe strada Sinadinovskaia, nr. 53, cunoscută sub denumirea de „Cafenea-Șantani”⁷; Cofetăria lui Săcev care avea și o fabrică de dulciuri și halva (Дпур 1909). Apropo, prima fabrică de bomboane și patiserie din Basarabia a aparținut lui Ia. Duvinski, care funcționa în casa lui Grosman, amplasată pe strada Gostinnia (azi Mitropolit Varlaam) (Настольный 1894). Specificul acestor localuri era cafeaua, iar ziarele – surse de diverse discuții. Aici își găseau adăpost spiritele avangardiste, iar înflorirea acestui gen de local s-a datorat faptului că ele nu au îngrădit libertatea de exprimare a vizitatorilor. Tendința spre individualism, dar și creșterea posibilităților de distracție, au determinat o anumită specializare a cafenelelor. În acest context se înscrie și Cafenea Manikov, care, prin activitatea sa, a servit drept model și a contribuit la evoluția sistemului de agreement printr-o concurență sănătoasă, constructivă, obișnuind orășenii să se odihnească frumos.

Istoria Cafenelei Manikov este legată de numele lui Andrei Ivanovici Manikov, un om de afaceri prosper, care dirija mai multe afaceri în Chișinău în a doua jumătate a secolului XIX- începutul secolului XX. Inițial, în anii ‘80 ai secolului al XIX-

lea, cafenea a activat în incinta Casei Arhieresti (str. Alexandrovskaia), unde A. Manikov arenda-se un spațiu, având ca angajați șapte persoane: doi meșteri și cinci muncitori. Din anul 1901 cafenea funcționează în incinta *Căsei de Comerț a lui Șvarțman*⁸, unde A. Manikov închiriasse un spațiu (Бецапабец 1901). În anul 1903 A. Manikov cumpără un imobil pe stradela Fontannaia (Fântânilor), care era într-o stare avariata. Noul proprietar îl demolează, și pe acel loc construiește un nou imobil, în care, începând cu anul 1905, își va desfășura activitatea *Cafenea Manikov* – un edificiu cu o arhitectură deosebită, cu un interior „european” și terase amenajate cu gust⁹.

Cafenea a fost unul din primele edificii din Chișinău care a fost electrificat. Cunoaștem că sistemul de iluminare electrică a Chișinăului își are începutul la sfârșitul secolului XIX, mai precis în anul 1892, când primarul Chișinăului între anii 1877-1903, C. Schmidt (1846-1928), face o adresă pe numele guvernatorului unde solicită sub formă de experiment pentru a familiariza orășenii, ca lămpile cu gaz să fie înlocuite cu cele electrice. Cererea este acceptată, iar primele lămpi electrice au fost instalate în Grădina Orășenească și la Clubul Nobilimii. Rezultatele experimentului s-au văzut în următorii 4-5 ani, când un șir de proprietari au solicitat instalarea rețelilor în incinta manufacturilor. Primii au fost frații Fitov (1897), urmat de hotelul „Londra”, fabrica de vinuri și coniac Reidel. În anul 1908 Duma Orășenească adoptă hotărârea *Cu privire la construcția unei stații electrice orășenești*, aceasta contribuind și mai mult la procesul de electrificare a orașului.

De menționat, că în fondurile Arhivei Naționale din Republica Moldova, s-a păstrat cererea lui A. Manikov (la care este anexat și planul imobilului), semnată la 31.01.1907, unde solicită instalarea sistemului de iluminare electrică în incinta cofetăriei. În urma examinării cererii și în baza circularei MAI din 13. 01. 1901, nr. 3/514, la 24 martie 1907 a fost aprobat demersul lui A. Manikov de a instala și sistemul de iluminare electrică la o capacitate de 130W (se permitea până la 200W)¹⁰. În scurt timp Cafenea Manikov devenise o instituție recreativă apreciată de orășeni, unde pe lângă un ceai, o cafea cu ciocolată elvețiană sau o prăjitură delicioasă, aveai posibilitatea să servești și una din mesele zilei.

⁸ Str. Pușkin, colț cu stradela Fântânilor.

⁹ ANRM, F. 153, inv. 1, d. 66, 67.

⁷ ANRM, F. 6, inv. 4, d. 1592, f. 102.

Oferea serviciu la domiciliu, se primeau comenzi pentru prepararea produselor de patiserie pentru sărbătorile pascale și cele de iarnă.

Cafeneaua Manikov a participat și la Expoziția din anul 1889 cu produse de cofetărie, preparate de meșterii cafelei, la secțiunea „Tehnologia prelucrării produselor”, grupa „prelucrarea produselor vegetale” (Каталог 1889, 25).

De-a lungul timpului Cafeneaua Manikov a fost cea care a „țesut boeme basarabene”, găzduind demnitari, funcționari, boieri, intelectuali, unde se discutau cele mai proaspete știri, se nășteau diverse idei, planuri. Cafeneaua lui Manikov era locul unde își dădeau întâlnire tinerii, cavalerii invitau domnișoarele, unde erau servite cu deliciile oferite de gazdă. Basarabeanul Serghei Lazo,

în zilnicul său menționa, că de la Cofetăria Manikov a cumpărat o cutie de ciocolată pentru a o felicita pe Taisia Gore cu ocazia zilei ei de naștere (15.01.1914) (Дневники 1982, 95). La începutul anilor '30 ai secolului al XX-lea cafeneaua a fost vizitată de Maria Cebotari, care a rămas impresionată de „terasa încăpătoare a cofetăriei Manikov, unde-și dădeau întâlnire cuconetul orașului pentru a-și demonstra noile pălării și a savura din delicioasele prăjituri care se serveau aici” (Malev 1986, 86).

A funcționat până în anul 1934, anul când, la vârsta de 92 ani, moare A.I. Manikov. Edificiul a fost demolat în perioada sovietică, azi pe acel loc se află Casa Presei, sectorul dintre str. Pușkin și str. Vlaicu Pârcălab.

Bibliografie

- Basarab 1996:** Scrisori din Basarabia, 1880-1890, vol. I (Chișinău-București 1996).
- Ciobanu 1996:** Șt. Ciobanu, Chișinăul (Chișinău: Museum 1996).
- Iorga 1912:** N. Iorga, Neamul Românesc, anul III, nr. 95 (București 1912).
- Iorga 1995:** N. Iorga, Neamul Românesc în Basarabia (București 1995).
- Malev 1986:** V. Malev, Recviem pentru Maria (Chișinău 1986).
- Sava 2010:** L. Sava, Viața cotidiană în orașul Chișinău la începutul secolului al XX-lea (1900-1918) (Chișinău 2010).
- State 1908:** D. State, Din Basarabia (S.l. 1908).
- Белецкий, Глезер 1986:** Я. Белецкий, Г. Глезер, Приглашает открытка. В: Советский музей, nr. 1 (87) (Москва 1986).
- Бессарабев 1901:** Бессарабев, 7 сентября 1901.
- БЖ 1907a:** Бессарабская Жизнь, 1 апреля 1907.
- БЖ 1907b:** Бессарабская Жизнь, 29 мая 1907.
- Дневники 1982:** Дневники и письма Сергея Лазо (Кишинев 1982).
- Друг 1909:** Друг, 11 сентября 1909.
- Каталог 1889:** Каталог Бессарабской выставки 1889 г. Издание Бессарабской Губернского Земства (Кишинев 1889).
- Настольный 1894:** Настольный литературно-экономический календарь «Бессарабия» на 1895 г. с справочным отделом и адрес-календарь год III, составитель и издатель М.И. Британь (Кишинев 1894).
- Новое 1912a:** Новое время, №22, апрель (Кишинев 1912).
- Новое 1912b:** Новое время, №30, июнь (Кишинев 1912).
- Обязательное 1915:** Обязательное постановление об обеспечении нормального отдыха служащих в торговых заведениях, складах и конторах г. Кишинева. В сб.: Ведомости Городской Думы, nr. 57 (сентябрь) (Кишинев 1915).
- Урусов 1907:** С. Д. Урусов, Записки губернатора. Кишинев 1903-1904 (Москва 1907).
- Халиппа 1899:** И. Халиппа, Город Кишинев времен жизни в нем Александра Сергеевича Пушкина. 1820-1823 (Кишинев 1899).

Amusement places in Chișinău. *Cafe Man'kov* (Late 19th century - the 30^{ies} of 20th century)

Abstract

Collections of postcards are a chronicle in images that captivate us with variety of topics, the study of which can extract from the darkness of oblivion different scenes of everyday life in certain historical periods. In this sense,

¹⁰ ANRM, F. 6, inv. 4, d. 1360, f. 1, f. 11.

interesting is a postcard from the museum collection, which depicts *Cafe Man'kov* – a place where more than a century ago the Chișinău cream of society loved spending time. The history of this coffee house is associated with the name of A.I. Man'kov, a prosperous businessman of the second half of 19th - early 20th centuries. Initially, in the 1880s, it was located in the building of the Diocesan House (the Alexandrovskaja Street), where A. Man'kov rented premises, and since 1901 it has moved into the Schwartzman's House (the Pushkinskaia Street), a rented space as well. In 1905, the cafe was opened in a specially built building in Fountain Lane (between the Sinadinovskaia and Pushkinskaia Streets) known as *Cafe Man'kov*, with an interesting architecture, "European" interior, and tastefully furnished terraces. *Cafe Man'kov* was one of the first buildings in Chișinău which was electrified (1907). It soon became a favorite place of leisure for Chișinău dwellers, where one could drink tea or coffee with Swiss chocolate, enjoy a delicious cake, as well as have lunch or dinner. The cafe existed until 1934, when A. Man'kov died at the age of 92 years. In Soviet times, the building was demolished, and now in its place there is the Press House (the area between the streets of Pushkin and Vlaicu Pârcălab).

List of illustrations:

1. *Cafe Man'kov*, beginning of the 20th century (postcard, NMHM).
2. *Cafe Man'kov*, the first half of the 20th century (postcard, private collection).
3. Schwartzman's House, beginning of the 20th century. In this building *Cafe Man'kov* was located from 1901 to 1905 (postcard, NMHM).
4. Advertisements of *Cafe Man'kov* published in the press of the time (newspapers "Novoye Vremya", "Drug", "Bessarabskaya Zhizn", "Jubilee Agricultural Calendar" etc.).
5. Stamps of the reading room and library of the Bessarabian Nobility Club (were found in a book from the NMHM collection).

**Места проведения досуга в Кишиневе. Кондитерская Манькова
(конец XIX - 30 гг. XX в.)**

Резюме

Коллекции почтовых открыток представляют собой фотохронику, отличающуюся разнообразием объектов, изучение которых позволяет извлечь из тьмы забвения различные срезы повседневной жизни былых времен. В этом смысле интересна открытка из фондов музея, на которой изображена кондитерская Манькова – место, где более века назад собирались зажиточные и преуспевающие члены кишиневского общества. История кофейни связана с именем А.И. Манькова – успешного кишиневского предпринимателя второй половины XIX - начала XX вв. Первоначально, в 80-е гг. XIX века, кондитерская располагалась в здании Епархиального дома на ул. Александровской, где А. Маньков арендовал помещение, а с 1901 года – в *доме Шварцмана* на ул. Пушкинской, также в арендованном помещении. В 1905 году владелец построил для своего заведения здание в Фонтанном переулке (между улицами Синадиновской и Пушкинской), известное как *кондитерская Манькова*, которое отличалось интересной архитектурой, «европейским» интерьером и со вкусом обустроенными террасами. Это было одно из первых зданий Кишинева, куда было проведено электричество (в 1907 г.). Очень скоро эта кофейня стала излюбленным местом отдыха кишиневцев, где можно было выпить чаю или кофе со швейцарским шоколадом, полакомиться вкусным пирожным, а также пообедать или поужинать. Заведение просуществовало до 1934 года, когда А.И. Маньков скончался в возрасте 92 лет. В советский период здание кондитерской было разрушено, и сегодня на его месте находится Дом прессы (участок между улицами Пушкина и Влайку Пыркэлаб).

Список иллюстраций:

1. *Кафе Манькова*, начало XX в. (почтовая открытка, НМИМ).
2. *Кондитерская Манькова*, первая половина XX в. (почтовая открытка, частная коллекция).
3. *Дом Шварцмана*, начало XX века. В этом здании располагалась *Кондитерская Манькова* с 1901 по 1905 г. (почтовая открытка, НМИМ).
4. Рекламные объявления *Кондитерской Манькова*, публиковавшиеся в прессе тех времен (газеты „Новое время”, „Друг”, „Бессарабская Жизнь”, „Юбилейный сельскохозяйственный календарь” и т.д.).
5. Штампы читальни и библиотеки бессарабского Благородного Собрания (обнаружены в книге из фондов НМИМ).

06.02.2013

Ana Grițco, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, st. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova